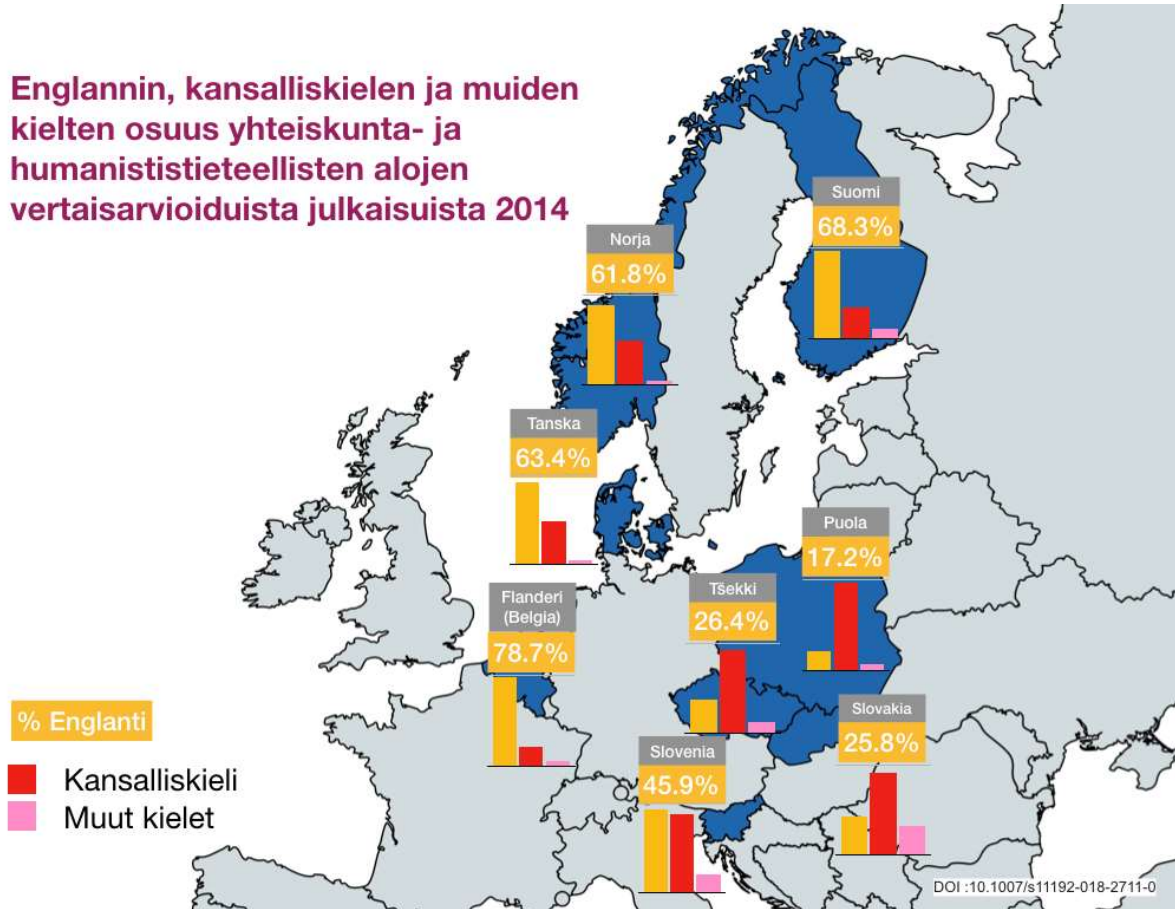

Tasapainoinen monikielisyys tieteellisessä viestinnässä

Englannin, kansalliskielen ja muiden kielten osuus yhteiskunta- ja humanistitieteellisten alojen vertaisarvioituista julkaisuista 2014

Monikielistä tiedeviestintää tarvitaan ohjaamaan yhtäältä tieteen kansainvälisyyden ja laadun, toisaalta yhteiskunnallisen relevanssin ja osallistumisen lisäämiseen tähtääviä strategioita.¹ Tasapainoinen monikielisyys tarkoittaa tutkimustoiminnan eri osa-alueilla esiintyvien viestinnällisten tarpeiden huomioon ottamista, mukaan lukien kaikki näiden tarpeiden täyttämiseen tarvittavat kielet. Päätöksentekijöiden, yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, tutkimuslaitosten, tutkimusrahoittajien, kirjastojen ja tutkijoiden toivotaan allekirjoittavan Tieteellisen viestinnän monikielisyyden Helsinki-aloitteen (www.helsinki-initiative.org).

¹ Sivertsen, G. (2018) 'Balanced multilingualism in science', *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, 40, <http://dx.doi.org/10.1344/BiD2018.40.25>; Kulczycki, E., Engels, T.C.E., Pölonen, J. et al. (2018), 'Publication patterns in the social sciences and humanities: evidence from eight European countries', *Scientometrics*, 116: 463, <https://doi.org/10.1007/s11192-018-2711-0>. This text is distributed under the terms of the Creative Commons CC BY license, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original works are properly cited.

Monikielisyys on tieteellisen viestinnän kansainvälisyyttä

Tutkimuksen kansainvälisen laadun ja paikallisen merkityksellisyyden tulee olla tasapainossa tiedepolitiikassa sekä tutkimuksen arviointi- ja rahoitusjärjestelmissä. Englannista on tullut enenevässä määrin tieteen kansainvälinen kieli jopa humanistis-yhteiskuntatieteellisillä aloilla. Vastaavasti muut kielet näyttävät menettäneen merkitystään kansainvälisessä viestinnässä. Tieteestä on kuitenkin viestittävä yhteiskunnan eri ihmisryhmille. Käytännössä tiedettä priorisoidaan, rahoitetaan, hallinnoidaan, tehdään, viestitään, tulkitaan, sovelletaan ja opetetaan tietyssä yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa kontekstissa, jossa puhutaan ja kirjoitetaan eri kieliä.

Kielen merkitys tieteellisessä viestinnässä katoaa helposti näköpiiristä, kun valtioiden kesken muodostetaan ja toteutetaan tiedepoliittisia tavoitteita. Englannin merkitys yhteisesti jaettuna kielenä näyttää välttämättömältä, esimerkiksi EU:n tiedon, tutkimuksen ja innovaatioiden yhteismarkkina-alueella toimimiseksi, sekä kansainvälisen huippututkimuksen tunnistamiseksi ja tukemiseksi. Nämä ovat oikeutettuja julkisen politiikan tavoitteita. Kuitenkin Euroopan tasolla priorisoidaan entistä vahvemmin myös yhteiskunnallista vuorovaikutusta korostavia tavoitteita. Vastuullinen tiede ja tutkimus (RRI) ”edellyttää, että yhteiskunnan eri toimijat (tutkijat, kansalaiset, päätöksentekijät, yritykset, järjestöt, jne.) työskentelevät yhdessä koko tutkimus- ja innovaatioprosessin ajan, jotta prosessi ja sen tulokset entistä paremmin vastaavat yhteiskunnan arvoja, tarpeita ja odotuksia”. Euroopan avoimen tieteen ohjelman tavoitteena on mahdollistaa kansalaistiede mukaan lukien välittömämpi pääsy tutkimustietoon: ”luoda edellytykset yleisön tieteen ymmärrykselle ja vuorovaikutukselle tutkijoiden kanssa”. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi tieteen on oltava monikielistä.

Tiedepolitiikka korostaa usein kansainvälisen kilpailun merkitystä valtioiden, organisaatioiden sekä tutkijoiden välillä. Näin ollen arviointi- ja rahoitusprosesseihin vaikuttavat todennäköisesti valtavirtaa edustavat tutkimuksen arvioinnin kriteerit. Tämä tarkoittaa usein vaikutusvaltaisimmissa englanninkielisissä – erityisesti Web of Science (WoS)- ja Scopus-viittaustietokantoihin indeksoiduissa – tieteellisissä lehdissä julkaistavan tutkimuksen valintaa ja kannustamista. Bibliometrinen tutkimus kuitenkin osoittaa, että nämä kaupalliset tietokannat eivät anna edustavaa kuvaa tieteellisen viestinnän monikielisydestä. Vähemmän arvoa, jos lainkaan, annetaan monikielisellemme ja monimedialliselle viestinnälle.

Valtiot eroavat toisistaan merkittävästi tieteellisessä viestinnässä käytettävien kielten osalta. Tästä huolimatta monikielisyys on tärkeää kaikkialla, etenkin yhteiskunta- ja humanistisissa tieteissä. Tuore tutkimus, jossa verrattiin tieteellisen julkaisemisen käytänteitä kahdeksassa Euroopan maassa, osoittaa että Pohjois- ja Länsi-Euroopan maan tuottavat suuremman osan vertaisarvioituista julkaisuistaan englanniksi kuin Keski- ja Itä-Euroopan maat, joissa valtaosa julkaisuista on kansallisilla kielillä. Tästä seuraa, että kansainvälistymiseen tähtäävän tiedepolitiikan tavoitteita tulee tasapainottaa suhteessa sekä yhteiskunnallisiin velvoitteisiin että kansalliseen kontekstiin. Pohjois- ja Länsi-Euroopan maissa voidaan edistää tieteen yhteiskunnallista vaikuttavuutta, jos tutkimustuloksia julkaistaan entistä useammin englannin lisäksi myös kansallisilla kielillä. Keski- ja Itä-Euroopan maissa tutkimuksen on mahdollista ylittää entistä useammin kansalliset rajat, jos tutkimustuloksia viestitään entistä useammin kansallisen yleisön lisäksi kansainvälisille asiantuntijoille.

Vaatimus monikielisuuden arvon tunnustamiseksi

Entistä paremman tasapainon saavuttaminen tieteen kansainvälisen laadun ja paikallisen merkityksellisuuden välille edellyttää, että sekä poliittiset päätöksentekijät että tutkimuksen arvioinnin ja rahoituksen järjestelmät tunnustavat monikielisen tieteellisen viestinnän arvon. Tutkimustiedon välittäminen tiedeyhteisön ulkopuolelle muodostaa kaikilla tieteenaloilla tärkeän väylän yhteiskunnalliselle vaikuttamiselle. Yhteiskunnallis-humanistisilla aloilla huomattava osa alkuperäistutkimusta käsittelee paikallisesti merkittäviä tutkimuskysymyksiä, joiden kohteena on tietty kieli, perinne, kulttuuri tai yhteiskunta. Myös muilla kielillä kuin englanniksi julkaistu tutkimus voi olla kansainvälistä ja täyttää korkeatasoisen tutkimuksen kriteerit. Kansallisilla kielillä tapahtuvan julkaisemisen ja vuorovaikutuksen arvo tulee tunnustaa sekä asiantuntija-arviointiin että tutkimusmetriikkaan perustuvissa arviointi- ja rahoitusprosesseissa. Tämä koskee niin suoritusperusteista valtionrahoitusta, tutkimuksen arviointia, tutkimusorganisaatioiden sisäisiä rahoitusmalleja, palkkaus-, ylennys- ja rahoituspäätöksiä, kuin myös kansainvälistä ja kansallista hankerahoitusta.

Tasapainoisen monikielisuuden ylläpitäminen edellyttää kansallisilla kielillä tapahtuvan tieteellisen julkaisutoiminnan elinvoimaista infrastruktuuria. Kansallisilla kielillä julkaisevien lehtien yhteiskunnallinen ja kulttuurinen konteksti on ainutlaatuinen, eikä niitä voi korvata ulkomaisilla julkaisukanavilla, puhumattakaan kansainvälisistä alustoista. Sen lisäksi että ne välittävät tutkimustietoa paikallisille yleisöille, kansalliset lehdet tukevat myös paikallisia tiedeyhteisöjä. Erityisesti pienemmissä maissa markkina kansallisilla kielillä tapahtuvalle tieteelliselle julkaisemiselle on usein kaupallisten kustantajien toiminnalle liian pieni. Näin ollen kansalliset lehdet ovat usein voittoa tavoittelemattomia, ja niitä julkaisevat tieteelliset organisaatiot ja seurukset. Nämä eivät välttämättä pysty siirtymään avoimeen julkaisemiseen menettämättä toiminnan edellyttämiä tuloja tilaus- ja jäsenmaksuista. Siirtymisen avoimeen julkaisemiseen tulee tukea monikielisyyttä, joka mahdollistaa sen, että avoin tiede voi toteuttaa tavoitteensa tutkimustiedon tasavertaisesta saavutettavuudesta.

Tasapainoinen monikielisyys tutkimuksen ja politiikan strategiaksi

Tiede on kansainvälistä, mutta monikielisyys turvaa paikallisesti merkityksellisen tutkimuksen elinvoimaisuuden ja luo yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Kansainvälisten ja kansallisten tiedepolitiikan ja tutkimuksen arvioinnin järjestelmien tulee edistää tasapainoisempaa suhdetta kansainvälisesti laadukkaan sekä paikallisesti merkityksellisen tutkimuksen välillä. Tasapainoinen monikielisyys tarkoittaa tutkimustoiminnan eri osa-alueilla esiintyvien viestinnällisten tarpeiden huomioon ottamista, mukaan lukien kaikki näiden tarpeiden täyttämiseen tarvittavat kielet. Ponnistelu paikallisten julkaisukielten tunnustamisen, edistämisen ja tukemisen puolesta tapahtuu yleensä kansallisella tasolla, mutta tieteellisen viestinnän monikielisyys on kansainvälinen huolenaihe.

Tieteellisen viestinnän monikielisuuden Helsinki-aloitteen allekirjoittajat kannattavat, että päätöksentekijät, yliopistot, ammattikorkeakoulut, tutkimuslaitokset, tutkimusrahoittajat, kirjastot ja tutkijat noudattavat seuraavia suosituksia.

1. Tue tutkimustulosten levittämistä, jotta yhteiskunta hyötyy niistä täysipainoisesti.
  - Varmista, että tutkijan ansioihin luetaan tutkimustulosten levittäminen tutkimusyhteisöä laajemmalle yleisölle ja vuorovaikutus perinteiden, kulttuurin ja yhteiskunnan kanssa.
  - Varmista, että yhtäläinen pääsy tutkimustietoon on tarjolla useilla kielillä.

2. Huolehdi kansallisista infrastruktuureista, jotka mahdollistavat paikallisesti tärkeän tutkimuksen julkaisemisen.

- Varmista, että voittoa tavoittelemattomat tiedelehdet ja tieteelliset kustantajat saavat tarpeeksi resursseja ja tukea, jotta laadun varmentamisessa ja tutkimusintegriteetissä voidaan pitää yllä korkeita standardeja.
- Varmista, että kansalliset tiedelehdet ja tieteelliset kustantajat voivat siirtyä hallitusti ja turvallisesti avoimeen julkaisemiseen.

3. Edistä kielten moninaisuutta tutkimuksen arvioinnissa, arvostamisessa ja rahoittamisessa.

- Varmista, että asiantuntija-arvioinnissa arvostetaan laadukasta tutkimusta, olipa julkaisukieli tai -kanava mikä tahansa.
- Varmista, että metriikkaan perustuvissa arviointijärjestelmissä huomioidaan riittäväällä tavalla kaikilla kielillä julkaistut artikkelit ja monografiat.

Tieteellisen viestinnän monikielisyyden Helsinki-aloiteen ovat valmistaneet Tieteellisten seurain valtuuskunta (TSV), Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta (TJNK), Suomen tiedekustantajien liitto, Universities Norway (UHR) ja COST-toimi "European Network for Research Evaluation in the Social Sciences and the Humanities" (ENRESSH).